

รายงานความก้าวหน้า
ครั้งที่ ๒
(รอบ ๖ เดือน ในระบบ NRIIS)

เรื่อง

ภาษาไทย...รูปแบบการเผยแพร่องค์ความรู้และวิถีปฏิบัติแห่งความเป็นธรรม
ที่ปรากฏในเรื่องทศชาติชาดกผ่านระบบดิจิทัลออนไลน์...
ภาษาอังกฤษ...Model of Propaganda of Knowledge and the Way of
Practice of Fairness in Dasa Jataka with Digital Online...

โดย

พระมหาอุทธนา นรเชฏฐโธ, รศ.ดร.
พระครูภาวนาวิวัฒน์บัณฑิต, วิ. ผศ.ดร.
ผศ.พิเศษ ดร. จุฑารัตน์ ทองอินจันทร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ส่วนงานคณะพุทธศาสตร์
พ.ศ. ๒๕๖๗

ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากกองทุนส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม

แบบรายงานรายงานความก้าวหน้า ครั้งที่ ๒
(รอบ ๖ เดือน ในระบบ NRIIS)

โครงการ (ไทย) รูปแบบการเผยแพร่องค์ความรู้และวิถีปฏิบัติแห่งความเป็นธรรมที่ปรากฏในเรื่องทศชาติ
ชาดกผ่านระบบดิจิทัลออนไลน์
(ภาษาอังกฤษ) Model of Propaganda of Knowledge and the Way of Practice of Fairness
in Dasa Jataka with Digital Online

ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยประจำปี ๒๕๖๗ จำนวน ๙๕,๐๐๐ บาท

ระยะเวลาทำการวิจัย ๑๒ เดือน เริ่มทำการวิจัยเมื่อ ๑ ตุลาคม ๒๕๖๖ ถึง ๓๐ กันยายน ๒๕๖๗

รายงานความก้าวหน้าของการวิจัย ครั้งที่ ๒ ระหว่าง ๑ มกราคม ๒๕๖๗ ถึง ๒๕ เมษายน ๒๕๖๗

รายนามหัวหน้าโครงการ และผู้ร่วมโครงการ พร้อมทั้งหน่วยงานที่สังกัดและรายละเอียดการติดต่อ (ที่อยู่
/โทรศัพท์/โทรสาร/e-mail)

ชื่อ-สกุล	ตำแหน่งในโครงการ	โทรศัพท์/e-mail
พระมหาอุทตนา นรเชฏฐโฐ, รศ.ดร.	หัวหน้าโครงการ	Thira74@gmail.com
พระครูภาวนาวิวัฒนบัณฑิต, วิ. ผศ.ดร.	ผู้ร่วมวิจัย	vipassanathai2557@gmail.com
ผศ.พิเศษ ดร.จตุรรัตน์ ทองอินจันทร์	ผู้ร่วมวิจัย	Jutarattonginchan@gmail.com

๑. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา (ระบุความเป็นมาของโครงการวิจัย และสภาพปัญหาเชิง
พื้นที่ให้ชัดเจน)

โครงการวิจัยเรื่อง “รูปแบบการเผยแพร่องค์ความรู้และวิถีปฏิบัติแห่งความเป็นธรรมที่ปรากฏ
ในเรื่องทศชาติชาดกผ่านระบบดิจิทัลออนไลน์” เป็นโครงการสร้างสรรค์นวัตกรรมทางภาษา โดยนำเอา
ทศชาติชาดกมาศึกษาวิเคราะห์ในเชิงลึก นำเสนอผ่านระบบดิจิทัลออนไลน์ เช่น อีบุ๊ก ยูทูบ หนังสือ เป็น
ต้น โดยมีวัตถุประสงค์สำคัญ คือเพื่อให้ได้รูปแบบการเผยแพร่องค์ความรู้และวิถีปฏิบัติแห่งความเป็นธรรม
ที่ปรากฏอยู่ในทศชาติชาดก เพื่อศึกษาองค์ความรู้และวิถีปฏิบัติแห่งความเป็นธรรมที่ปรากฏในทศชาติ
ชาดก เพื่อพัฒนารูปแบบการเผยแพร่องค์ความรู้และวิถีปฏิบัติแห่งความเป็นธรรมที่ปรากฏเรื่องทศชาติ

ชาดก ผ่านระบบดิจิทัลออนไลน์ และเพื่อนำเสนอนวัตกรรมการเผยแพร่เทศชาติชาดกเชิงสร้างสรรค์บนฐานข้อมูลดิจิทัลออนไลน์ โดยมีเป้าหมายเพื่อให้คนในประเทศต่างๆ ทั่วโลก ได้เข้าถึงและเรียนรู้เทศชาติชาดกอย่างสะดวกรวดเร็วทั่วถึง สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติ ๒๐ ปี (พ.ศ. ๒๕๖๑ - ๒๕๘๐) ยุทธศาสตร์ที่ ๓ ยุทธศาสตร์ด้านการพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพทรัพยากรมนุษย์ และยุทธศาสตร์การวิจัยและนวัตกรรม ๒๐ ปี (พ.ศ. ๒๕๖๐ - ๒๕๗๙) ยุทธศาสตร์ที่ ๒ การวิจัยและนวัตกรรมเพื่อการพัฒนาสังคมและสิ่งแวดล้อม สอดคล้องกับวิสัยทัศน์ของของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ที่กำหนดวิสัยทัศน์ไว้ว่า “มหาวิทยาลัยพระพุทธศาสนา ที่จัดการศึกษาพระพุทธศาสนาบูรณาการกับศาสตร์สมัยใหม่ และสร้างพุทธนวัตกรรมเพื่อพัฒนาจิตใจและสังคม” และสอดคล้องกับยุทธศาสตร์การวิจัยของสถาบันพุทธศาสตร์ ระหว่างปี พ.ศ. ๒๕๖๖ - ๒๕๗๐ ที่กำหนดไว้ว่า มุ่งพัฒนาผลงานวิจัย งานสร้างสรรค์และนวัตกรรมเชิงพุทธบูรณาการเพื่อพัฒนาจิตใจและปัญญา เพื่อพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานระบบนิเวศและแหล่งการเรียนรู้อย่างสร้างสรรค์

โครงการวิจัยนี้ เป็นโครงการวิจัยที่อยู่ในกลุ่มการวิจัยกลุ่มที่ ๑ ที่เน้นการศึกษาหลักพุทธธรรมที่ปรากฏในคัมภีร์ขุททกนิกาย อรรถกถาชาดก เพื่อให้ได้รูปแบบองค์ความรู้การเผยแพร่และวิถีปฏิบัติแห่งความเป็นธรรมในเทศชาติชาดกผ่านระบบดิจิทัลออนไลน์ ผลลัพธ์หรือสิ่งที่จะได้รับจากโครงการวิจัยนี้คือระบบดิจิทัลออนไลน์ของรูปแบบ องค์ความรู้การเผยแพร่ และวิถีปฏิบัติแห่งความเป็นธรรมที่ปรากฏในเทศชาติชาดก นอกจากนี้ยังมีหนังสือ อีบุ๊ก ยูทูบ และหนังสือสำหรับเผยแพร่องค์ความรู้เกี่ยวกับเทศชาติชาดกอีกด้วย

ชาดก หมายถึงเรื่องที่เป็นอดีตชาติของพระพุทธเจ้า มีทั้งหมดจำนวน ๕๔๗ เรื่อง ในคัมภีร์ขุททกนิกาย พระสุตตันตปิฎก เล่มที่ ๒๗ - ๒๘¹ และมีคัมภีร์ขุททกนิกาย อรรถกถาชาดก ๑๐ เล่ม อรรถกถาชาดก ประกอบด้วย ๕ ส่วนที่สำคัญ² ได้แก่ ปัจจุบันวัตถุ เรื่องที่เป็นส่วนปัจจุบัน อดีตวัตถุ เรื่องในอดีตที่ยกมาเป็นอุทาหรณ์ คาถา ส่วนที่เป็นคำประพันธ์ร้องกรอง ไวยากรณ์ ส่วนที่อธิบายศัพท์หรือคำสำคัญที่ใช้ในชาดกโดยเฉพาะ และประชุมชาดก ส่วนสรุปเนื้อเรื่อง กล่าวถึงตัวละครที่สำคัญที่ปรากฏในชาดกนั้น เพื่อให้ผู้อ่านเข้าใจเรื่องได้โดยง่ายและสัมพันธ์กับปัจจุบันวัตถุ

องค์ประกอบทั้ง ๕ นี้ มีรายละเอียดดังนี้

(๑) ปัจจุบันวัตถุ คือเรื่องที่ปรากฏขึ้นในสมัยที่พระพุทธเจ้า พระนามว่า สมณโคดม ยังทรงพระชนม์อยู่ และเหตุการณ์นั้นเป็นสาเหตุให้พระพุทธองค์ ต้องนำเรื่องที่เคยเกิดขึ้นในอดีตชาติหรืออดีตวัตถุมาเทศนา หรือทรงเล่าเรื่องนั้นให้ภิกษุทั้งหลายฟัง เพื่อแสดงว่า เรื่องดังกล่าวนี้ เคยเกิดมาแล้วในอดีตมิใช่เฉพาะในชาตินี้เท่านั้น เช่น เทศชาติชาดก เวสสันดรชาดก เป็นต้น

¹ พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, เล่มที่ ๒๗ และ ๒๘, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙).

² สืบพงศ์ ธรรมชาติ, *วรรณคดีชาดก*, พิมพ์ครั้งที่ ๑, (กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์, ๒๕๕๒), หน้า ๕ - ๑๖.

(๒) อติวัตถุ คือเรื่องที่เคยเกิดมาให้อติต ซึ่งเกี่ยวข้องกับพระพุทธเจ้าเมื่อครั้งที่พระองค์เสวยพระชาติในสภาพต่างๆ ถึง ๕๔๗ พระชาติ การกล่าวถึงอติตชาติของพระพุทธเจ้าในลักษณะนี้ เพื่อยืนยันว่า เรื่องหรือเหตุการณ์ที่เป็นปัจจุบันวัตถุนี้ มีความเกี่ยวข้องกับสัมพันธ์กันอย่างไร และเพื่ออธิบายให้เห็นถึงเรื่องภพ ชาติ กรรม และการเวียนว่ายตายเกิดในสังสารวัฏของสรรพสัตว์ทั้งหลายอีกด้วย ซึ่งเป็นกุศโลบายในการสอดแทรกคำสั่งสอนให้แก่ผู้ฟังทางอ้อม

(๓) คาถา คือส่วนที่คำประพันธ์ร้อยกรองของเรื่อง มีทั้งที่เป็นบทสนทนา และบทสรุปของเรื่อง แต่เดิมข้อความในนิบาตชาดก เป็นภาษาบาลีทั้งหมดและนิยมแต่งเป็นบทร้อยกรองด้วย ต่อมามีการแปลเป็นภาษาไทยหรือภาษาท้องถิ่นอื่นๆ จึงแยกส่วนที่เป็นคาถานั้นต่างหาก เพื่อให้เห็นใจความสำคัญหรือคติธรรมคำสอนที่สำคัญของเรื่อง เพื่อให้ผู้อ่านจับใจความในประเด็นสำคัญได้ง่าย

(๔) ไวยากรณ์ คือการอธิบายศัพท์สำคัญในชาดก เพื่อให้ผู้อ่านเข้าใจในความหมายของศัพท์เฉพาะนั้นๆ ลักษณะการอธิบายศัพท์ในรูปแบบนี้มีปรากฏเฉพาะในอรรถกถาชาดก ปัญญาสาชดก และชาดกมาลาเท่านั้น ไม่มีปรากฏในนิบาตชาดก ที่เป็นเช่นนี้คงจะเนื่องมาจากว่า ยุคสมัยของการประพันธ์ในนิบาตชาดกนั้น เป็นยุคสมัยที่คนในสังคมทั่วไป มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับภาษาบาลีเป็นอย่างดี ในฐานะที่เป็นภาษาประจำของท้องถิ่น ไม่ว่าจะเป็นในแคว้นมคธหรือตลอดทั้งชมพูทวีปก็ตาม การใช้ภาษาเพื่อเรียกสรรพสิ่งทั้งหลาย หรือเพื่อสื่อสารกันสามารถเข้าใจร่วมกันได้ โดยไม่ต้องอธิบายขยายความเพิ่มเติม เพราะคนส่วนใหญ่เข้าใจกันอยู่แล้ว

(๕) ประชุมชาดกหรือสโมธาน คือการสรุปตัวละครสำคัญที่ปรากฏในอติวัตถุหรือชาดกนั้น เพื่อให้ผู้ฟังเข้าใจว่า ใครเป็นใคร ในเรื่องนั้น และในตอนท้ายของเรื่องจะเป็นส่วนที่บอกว่า หลังจากที่พระพุทธเจ้าได้แสดงชาดกนั้นแล้ว ผู้ฟัง คือพระภิกษุสงฆ์ และมหาชนเป็นอันมาก ได้รับประโยชน์จากการฟังเรื่องนั้น เช่น บรรลุเป็นพระอริยบุคคลชั้นต่างๆ หรือศรัทธาเลื่อมใสในพระรัตนตรัยมากยิ่งขึ้น เป็นต้น

ทศชาติชาดกเป็นชาดกในมหานิบาต เป็นชาดกที่สำคัญ มีทั้งหมด ๑๐ เรื่อง ประกอบด้วย (๑) เตมียชาดก พระโพธิสัตว์ทรงบำเพ็ญเนกขัมมบารมี คุณธรรมสำคัญที่ปรากฏในชาดกเรื่องนี้คือ การแสวงหาความสงบ ย่อมนำมาซึ่งความสุขทั้งกายและใจ (๒) มหาชนกชาดก พระโพธิสัตว์ทรงบำเพ็ญวิริยบารมี คุณธรรมสำคัญที่ปรากฏในชาดกเรื่องนี้ คือความพากเพียรพยายาม ย่อมนำไปสู่ความสำเร็จ (๓) สุวรรณสามชาดก พระโพธิสัตว์ทรงบำเพ็ญเมตตาบารมี คุณธรรมสำคัญที่ปรากฏชาดกเรื่องนี้ คือความกตัญญูกตเวที เป็นเครื่องหมายของคนดี (๔) เนมิราชชาดก พระโพธิสัตว์ทรงบำเพ็ญอธิษฐานบารมี คุณธรรมสำคัญที่ปรากฏชาดกเรื่องนี้ คือการบำเพ็ญกุศล ย่อมก่อให้เกิดความสุขทั้งในโลกนี้และโลกหน้า (๕) มโหสถชาดก พระโพธิสัตว์ทรงบำเพ็ญปัญญาบารมี คุณธรรมสำคัญที่ปรากฏชาดกเรื่องนี้ คือผู้มีปัญญาย่อมสามารถแก้ปัญหาต่างๆ และประสบความเจริญรุ่งเรืองในชีวิต หน้าที่ การงาน (๖) ภูริทัตตชาดก พระโพธิสัตว์ทรงบำเพ็ญศีลบารมี คุณธรรมสำคัญที่ปรากฏชาดกเรื่องนี้ คือศีลย่อมเหตุแห่งความสุขทั้งแก่ตนเองและผู้อื่น ย่อมเป็นปัจจัยแห่งการเข้าถึงสุคติโลกสวรรค์ (๗) จันทกุมารชาดก พระโพธิสัตว์ทรงบำเพ็ญขันติบารมี คุณธรรมสำคัญที่ปรากฏชาดกเรื่องนี้ คือการไม่ทำลายชีวิตของบุคคลอื่น

ยอมนำมาซึ่งความสุข ส่วนการเบียดเบียนบุคคลและสัตว์อื่น ทำให้เกิดความทุกข์ความเดือดร้อนทั้งในชาตินี้และชาติหน้า (๘) มหานารทกัศสปชาดก พระโพธิสัตว์ทรงบำเพ็ญอุเบกขาบารมี คุณธรรมสำคัญที่ปรากฏชาดกเรื่องนี้ คือการคบคนพาลและบัณฑิต ย่อมมีผลแตกต่างกัน คนพาล ย่อมชักนำไปสู่ทางที่ผิด บัณฑิตย่อมแนะนำ แต่สิ่งที่ติงาม (๙) วิรุทธชาดก พระโพธิสัตว์ทรงบำเพ็ญสัจจบารมี คุณธรรมสำคัญที่ปรากฏชาดกเรื่องนี้ คือผู้มีปัญญาย่อมสามารถแก้ปัญหาต่างๆ ได้ และย่อมมีแต่ผู้ต้องการสมาคมด้วย (๑๐) เวสสันดรชาดก พระโพธิสัตว์ทรงบำเพ็ญทานบารมี คุณธรรมสำคัญที่ปรากฏชาดกเรื่องนี้ คือการบำเพ็ญทาน ย่อมเป็นปัจจัยพื้นฐานแห่งการบรรลุมรรคผลนิพพาน ย่อมเป็นที่รักของเทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย

ด้วยการตระหนักถึงคุณค่า ความสำคัญ และคุณธรรมที่ปรากฏในทศชาติชาดก คณะผู้วิจัยจึงดำเนินการศึกษารูปแบบการเผยแพร่องค์ความรู้และวิถีปฏิบัติแห่งความเป็นธรรมที่ปรากฏในเรื่องทศชาติชาดก ผ่านระบบดิจิทัลออนไลน์ โดยการศึกษา วิเคราะห์ พัฒนาและสร้างสรรค์เป็นนวัตกรรมแล้วนำเสนอแบบใหม่ให้สอดคล้องกับสังคมยุคปัจจุบันและอนาคต เพื่อให้นักเรียน นักศึกษาและบุคคลทั่วไปได้ศึกษาเรียนรู้ทศชาติชาดกผ่านระบบดิจิทัลออนไลน์ เช่น อีบุ๊ก วิดีโอ หนังสือ เป็นต้น ซึ่งเป็นการสืบทอด ส่งเสริม และเผยแพร่พระพุทธศาสนาในโลกไร้พรมแดนอย่างเป็นรูปธรรม

๒. วัตถุประสงค์การวิจัย

๒.๑ เพื่อศึกษาองค์ความรู้และวิถีปฏิบัติแห่งความเป็นธรรมที่ปรากฏในทศชาติชาดก

๒.๒ เพื่อพัฒนารูปแบบการเผยแพร่องค์ความรู้และวิถีปฏิบัติแห่งความเป็นธรรมที่ปรากฏเรื่องทศชาติชาดก ผ่านระบบดิจิทัลออนไลน์

๒.๓ เพื่อนำเสนอนวัตกรรมการเผยแพร่ทศชาติชาดกเชิงสร้างสรรค์บนฐานข้อมูลดิจิทัลออนไลน์

๓. แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

คณะผู้วิจัยได้ทบทวนวรรณกรรมเพื่อนำมาเป็นแนวทางในการดำเนินงานวิจัยโดยมีขั้นตอนการรวบรวมข้อมูลเอกสาร (Data Collection) และการวิจัยเอกสาร (Documentary Research) เป็นการทบทวนและเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวข้องโดยการค้นคว้าจากหนังสือ เอกสารทางวิชาการ และงานวิจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการเผยแพร่องค์ความรู้และวิถีปฏิบัติแห่งความเป็นธรรมที่ปรากฏในทศชาติชาดก ซึ่งประกอบด้วย

๓.๑ แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

๑) แนวคิดทางจริยศาสตร์ หลักการสำคัญทางจริยศาสตร์ มี ๒ ลักษณะ คือลักษณะที่เป็นสังขธรรม หลักที่เป็นความจริงแท้ตามธรรมชาติ ไม่ขึ้นอยู่กับกาลเทศะ หรือบุคคล เป็นเป้าหมายอันสูงสุดของชีวิต และลักษณะที่เป็นจริยธรรม หลักที่ควรประพฤติควรปฏิบัติ ที่ถูกต้อง ที่เหมาะสมสำหรับมนุษย์ใน

สังคมหรือเป็นหลักแห่งความดี ความถูกต้อง และคุณค่าของความดีที่มนุษย์พึงประพฤติปฏิบัติตาม บทบาทและหน้าที่ของตนเองที่มีอยู่ในสังคม เช่น บทบาทในฐานะเป็นพระราชอาคันตุกะ ทหาร เศรษฐี พ่อค้า สมณะพรหมณ์ ดาบส สัตว์เดรัจฉาน เป็นต้น การเข้าใจหลักการสำคัญทางจริยศาสตร์ทั้ง ๒ ลักษณะนี้ จะช่วยให้สามารถถอดบทเรียนองค์ความรู้ การวิเคราะห์องค์ความรู้การเผยแพร่และวิถีปฏิบัติ แห่งความเป็นธรรมที่ปรากฏในทศชาติชาดกเป็นไปอย่างถูกต้องตามความเป็นจริง และสามารถ สังเคราะห์เป็นรูปแบบการเผยแพร่องค์ความรู้และวิถีปฏิบัติแห่งความเป็นธรรมที่ปรากฏในทศชาติชาดก ที่ เหมาะสมกับสังคม สู่สาธารณชนผ่านระบบออนไลน์ได้อย่างเป็นรูปธรรม

๒) แนวคิดการสร้างบารมีในทางพระพุทธศาสนา หลักการสำคัญของการสร้างบารมีคือ เจตนาบริสุทธิ์หรือเจตนาดีในการกระทำความดีในกาลทั้ง ๓ คือก่อนกระทำ ระหว่างกระทำและหลังจากที่ กระทำแล้ว เพราะการกระทำที่ประกอบด้วยเจตนาที่บริสุทธิ์ ผลของกรรมที่กระทำแล้วย่อมบริสุทธิ์ด้วย ดังพุทธพจน์ที่ว่า “เจตนาหิ ภิกขเว กम्मํ วทามิ, เจตยิตวา กम्मํ กโรติ กาเยน วาจาเย มนสา” แปลว่า " ภิกษุทั้งหลาย เรากล่าวว่ เจตนาอันนั้นแหละเป็นกรรม เมื่อมีเจตนาแล้ว บุคคลย่อมกระทำความดีโดยทาง กาย วาจา ใจ”

๓) แนวคิดการตีความชาดก หลักการสำคัญของแนวคิดการตีความ อาจจะมีหลายอย่าง แต่โดยทั่วไปสามารถสรุปหลักการได้ ๔ อย่าง คือ ๑)ให้อ่านเรื่องราวนั้นอย่างละเอียด พยายามจับ ประเด็นสำคัญของเรื่องนั้นให้ได้ ๒) การทำความเข้าใจถ้อยคำให้ถูกต้องรอบด้าน ด้วยการสังเกตบริบท หรือเนื้อความแวดล้อมว่า เป็นไปในทิศทางใด ๓) ต้องพยายามทำความเข้าใจกับแนวคิดสำคัญที่ปรากฏ อยู่ ๔) เรียบเรียงประโยคภาษาขึ้นใหม่ด้วยภาษาของตนเอง

ในการตีความอรรถกถาขุททกนิกาย ชาดก ตามหลักการในทางพระพุทธศาสนาเถรวาท จะ เน้นทฤษฎีที่สามารถประมวลได้อย่างน้อย ๔ ทฤษฎี คือ

๑. การเน้นผู้แต่ง/องค์พระศาสดา ตามทฤษฎีของชไลเออร์มาเคอร์ฝ่ายเถรวาท จะอธิบาย หลักคำสอน โดยยึดพุทธพจน์เป็นเกณฑ์ เน้นเจตนารมณ์ของการแสดงพระธรรมและการบัญญัติพระวินัย เอาไว้ ตั้งแต่แรกเริ่มของพระศาสนา การศึกษาพระศาสนาจึงเป็นหน้าที่ที่จะต้องรักษาคำสอนและการ ปฏิบัติตามเจตนารมณ์ขององค์พระศาสดาที่ตรัสไว้

๒. การเน้นตัวบท/คัมภีร์ ตามทฤษฎีของกาดามาเมอร์เป็นการทำความเข้าใจตัวบทหรือตำรา อย่างถี่ถ้วน ในที่นี้หมายถึงการพินิจพิจารณาเนื้อหาสาระในพระไตรปิฎก อรรถกถา ฎีกา ปกรณ์วิเสส แล้ววิเคราะห์ด้วยความเข้าใจเดิมของผู้อ่าน เป็นการหลอมรวมขอบแห่งความรู้จากตารางและองค์ความรู้ ของผู้อ่านเข้าด้วยกัน เพื่อทำความเข้าใจให้ดียิ่งขึ้น

๓. การเน้นทฤษฎีแบบพระเป็นเจ้า คือถ้อยคำ ตามทฤษฎีของอีเบลลิงก์เป็นการอธิบาย ความโดยมีศรัทธาเป็นที่ตั้ง ศึกษาทำความเข้าใจด้วยความเคารพยำเกรง เป็นการอธิบายความที่ตั้งอยู่บน

พื้นฐานของความเลื่อมใส ความเกรงกลัวต่อบาปบุญคุณโทษ และต้องการพิสูจน์ความจริงที่ตนเชื่ออยู่ก่อนแล้ว การอธิบายความในฝ่ายเถรวาทมีลักษณะดังกล่าวคือยืนยันด้วยศรัทธาเพื่อให้เกิดปัญญา

๔. การเน้นภาษาเทววิทยาแบบประวัติศาสตร์วิจารณ์ วรรณกรรมวิจารณ์ และการตีความตามทฤษฎีของเพอร์ริน เป็นการศึกษารายละเอียดในเชิงประวัติศาสตร์ เพื่ออธิบายให้เห็นเป็นรูปธรรมที่สามารถสัมผัสได้ ยกตัวอย่างการเชื่อมโยงการเดินทางได้ ๗ ก้าว ของพระสิทธัตถกุมารหลังประสูติกาลว่า เป็นการเผยแผ่พระพุทธศาสนาได้ ๗ แคว้นแคว้น เป็นการอธิบายความอิงประวัติศาสตร์ที่มีความเป็นไปได้และน่าเชื่อถือสำหรับคนทั่วไป

๔) ทฤษฎีการสื่อสารของเดวิด เค. เบอร์โล (David K. Berlo) หลักการสำคัญของทฤษฎีการสื่อสาร ประกอบด้วยองค์ประกอบ ๔ อย่างที่ทำให้เกิดการสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพ ได้แก่ ผู้ส่งสาร ข้อมูลข่าวสาร ช่องทางในการส่งสาร และผู้รับสาร โดยผู้ส่งสาร ต้องเป็นผู้ที่มีทักษะ มีความชำนาญในการสื่อสาร มีความสามารถในการเข้ารหัส เนื้อหาสาระ มีเจตคติที่ดีต่อผู้รับสาร มีความรู้ มีความสามารถในการปรับแต่งข้อมูลให้เหมาะสมและง่ายต่อระดับความรู้ของผู้รับ ตลอดจนมีพื้นฐานทางสังคม และวัฒนธรรมที่สอดคล้องกับผู้รับสารด้วย ข้อมูลข่าวสาร ต้องเป็นข้อมูลที่มีประโยชน์ สร้างสรรค์สังคมเหมาะสมกับกาลสมัย ช่องทางในการส่งสาร มีหลายทางเพื่อตอบสนองการรับรู้ทางประสาทสัมผัสทั้ง ๕ คือ ตา หู จมูก ลิ้น และสัมผัสทางกายหรือจิตใจ และผู้รับสาร ต้องมีทักษะ ความชำนาญในการรับสาร มีความสามารถในการถอดรหัสสาร (decode) เป็นผู้ที่มีเจตคติที่ดี มีระดับความรู้ และมีพื้นฐานทางศาสนา สังคม วัฒนธรรมที่คล้ายคลึงกับผู้ส่งสารด้วย จึงจะทำให้รับสารนั้นเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

๕) ทฤษฎีวาทจาสภาชาติในทางพระพุทธศาสนา หลักการสำคัญของทฤษฎีวาทจาสภาชาติในทางพระพุทธศาสนา มีหลักการที่ใกล้เคียงกับทฤษฎีการสื่อสาร SMCR ของเดวิด เค. เบอร์โล ที่ประกอบด้วยผู้ส่งสาร สาร ช่องทางการสื่อสาร และผู้รับสารหรือผู้ฟัง ในหนังสือมงคลทิปิณี ซึ่งท่านสิริมงคลอาจารย์ได้อธิบายขยายความของมงคลสูตร ท่านจำแนกถึงลักษณะของวาทจาสภาชาติ โดยอ้างถึงข้อความที่พระผู้มีพระภาคเจ้าได้ตรัสไว้ในสุภาสิตสูตร ในจุดตถปัญญาสก ปัญจนินิบาต อังคุตตรนิกายว่า “ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย วาทจาประกอบด้วยองค์ ๕ เป็นวาทจาสภาชาติ มิใช่วาทจาทิภาชาติ ไม่มีโทษ และเหล่าวิญญูชนไม่มีติเตียน องค์ ๕ คืออะไรบ้าง คือ วาทจาที่กล่าวตามกาล ๑ ที่กล่าวจริง ๑ ที่กล่าวอ่อนหวาน ๑ ที่กล่าวด้วยประโยชน์ ๑ ที่กล่าวด้วยเมตตาจิต ๑

๖) ทฤษฎีความเป็นธรรม (Theory of Justice) ความเป็นธรรม หมายถึงความเป็นธรรม ความเท่าเทียม และความเที่ยงธรรมของสังคม หลักการพื้นฐานของความเป็นธรรม ประกอบด้วย ความเสมอภาคเท่าเทียมกันและกัน และความเท่าเทียมกันในโอกาสเพื่อคุ้มครองผู้ด้อยโอกาส มีหลักการความสัมพันธ์แห่งความเป็นธรรมมี ๓ หลัก คือ ๑) หลักความสัมพันธ์เชิงพันธสัญญา ๒) หลักการ

ความสัมพันธ์เชิงการต่างตอบแทน ๓) หลักความสัมพันธ์เชิงการใช้อำนาจ ความเป็นธรรมทางสังคมมีเป้าหมายที่สำคัญ คือการสร้างความสะดวกภาคให้คนในสังคม เพื่อคุ้มครองผู้เสียเปรียบหรือผู้ด้อยโอกาส เพื่อแสวงหาสังคมที่เป็นธรรม และเพื่อสร้างความเป็นธรรมให้เกิดขึ้นแก่คนในสังคม

๓.๒ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง (อย่างน้อย ๕ เรื่อง)

มีนักวิชาการหลายท่านที่ศึกษาเกี่ยวกับความเป็นธรรมในทศชาติชาดกและชาดกที่เกี่ยวข้อง เช่น สุวรรณา สถาอานันท์³ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “เมตตาธรรม - ความเป็นธรรมในเวสสันดรชาดก ผลการวิจัยพบว่า การถกเถียงเรื่องความเป็นธรรมทางศีลธรรม (moral Justice) ในเวสสันดรชาดกขึ้นอยู่กับการใช้กรอบการวิเคราะห์ที่ทอดยาวออกไปมากน้อยเพียงใด หากกำหนดกรอบการวิเคราะห์ไว้เฉพาะเหตุการณ์และเวลาที่เกิดขึ้นในตัวตน การให้ทานของพระเวสสันดรหรือการบริจาคบุตรภริยานั้น ถือเป็นกิจกรรมที่บำเพ็ญเพื่อแลกเอาพระโพธิญาณในอนาคต ซึ่งหมายความว่า การบำเพ็ญทานบารมียังอยู่ในตรรกะแห่งการแลกเปลี่ยน (Logic of exchange) การวิเคราะห์ในกรอบนี้ทำให้พิจารณาได้ว่า ไม้มีความเป็นธรรมทางศีลธรรมในเวสสันดรชาดก ทั้งนี้เพราะการให้ทานเป็นการแลกเปลี่ยนแบบหนึ่ง เพื่อเป้าหมายของพระเวสสันดรเอง ทั้งนี้เป็นการใช้ความทุกข์ของครอบครัวเป็นเครื่องแลกเปลี่ยนสำหรับวัตถุประสงค์ในอนาคตของพระเวสสันดร อย่างไรก็ตาม หากกำหนดกรอบการวิเคราะห์ที่ทอดยาวออกไปถึงพระชาติต่อไปที่พระเวสสันดรประสูติเป็นเจ้าชายสิทธัตถะและบรรลุโพธิญาณตามปณิธานได้สำเร็จ ความหมายของการบริจาคบุตรภริยา ถือว่าอยู่ในตรรกะแห่งการให้ทาน (Logic of giving) เพราะเป็นเงื่อนไขจำเป็นต่อการบรรลุโพธิญาณ อันจะทำให้การบริจาคของพระเวสสันดรมิได้อยู่ในตรรกะแห่งการแลกเปลี่ยน การวิเคราะห์ในกรอบนี้ อาจกล่าวได้ว่ามีความเป็นธรรมทางศีลธรรมในแง่ที่ว่า การบรรลุโพธิญาณของพระพุทธองค์เป็นการชี้แนวทางให้มนุษย์ทั้งมวลได้ปฏิบัติตนเพื่อการพ้นทุกข์ ในแง่นี้ ความทุกข์ยากของครอบครัวพระเวสสันดรจะมีความหมายหมายใหม่ในเงื่อนไขอีกชุดหนึ่ง

เกรียงไกร พินยารักษ์ พระมหาพรชัย สิริวิโร ฌฑิธีร์ ศรีดี และประเวศ อินทองปาน⁴ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “แนวคิดเรื่องความเป็นธรรมกับความทุกข์ในพุทธปรัชญาเถรวาท” ผลการศึกษาพบว่า ๑) ความเป็นธรรมในพระพุทธปรัชญาเถรวาท หมายถึง ความรู้สึกไม่เป็นทุกข์และมีเป้าหมายเพื่อการสิ้นชาติ ชรา มรณะ โสกะ ปริทเวชะ ความคร่ำครวญและความคับแค้นใจ ความเป็นธรรมในพุทธปรัชญาเทียบได้กับคำว่า Righteousness สำหรับความ เป็นธรรมในปรัชญาตะวันตกตรงกับความหมายคำว่า virtue กับ Justice เมื่อพิจารณาเปรียบเทียบความสอดคล้องความเป็นธรรมกับพุทธปรัชญาเถรวาทแล้ว ความเป็นธรรมในพุทธปรัชญาเถรวาทนั้นมีความหมายกว้างกว่า virtue หรือ Justice เนื่องจาก virtue และ Justice เป็นความยุติธรรมที่ใช้กับสังคมเท่านั้น เกณฑ์การตัดสินความเป็นธรรมในพุทธปรัชญาเถรวาท

³ สุวรรณา สถาอานันท์, “เมตตาธรรม - ความเป็นธรรมในเวสสันดรชาดก”, รายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์, (กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัย และนวัตกรรม, ๒๕๕๑), หน้าบทคัดย่อ.

⁴ เกรียงไกร พินยารักษ์ พระมหาพรชัย สิริวิโร ฌฑิธีร์ ศรีดี และประเวศ อินทองปาน, “แนวคิดเรื่องความเป็นธรรมกับความทุกข์ในพุทธปรัชญาเถรวาท”, วารสารมหาจุฬานาครธรรม, ปีที่ ๖ ฉบับที่ ๗ (กันยายน ๒๕๖๒) :

สรุปได้ว่าเป็นสัจนิยมมีลักษณะเป็นปรัยัยเป็นกฎที่เป็นจริงอยู่เสมอ ๒) พุทธปรัชญามีแนวคิด ว่าทุกข์ เป็นสิ่งที่ทนได้ยาก พุทธปรัชญาเถรวาทแยกทุกข์ออกเป็น ๒ ประเภทได้แก่ ทุกข์ชั้น ๒ คือ ทุกข์ที่เกิดจาก ชั้น ๕ ประการที่สองคืออุปาทานชั้น เป็นความทุกข์จากการยึดมั่นถือมั่นชั้น ๕ เป็นสภาวะที่มนุษย์ ยึดถือโดยไม่รู้ตามความเป็นจริงของธรรมชาติทำให้เกิดความยึดมั่นเชิงปัจเจกและสังคม ความมีอยู่ของ ความทุกข์ซึ่งพระพุทธเจ้าได้ยกปฏิจจนูปาทานเป็นทฤษฎี แนวคิดที่แสดงถึงความสัมพันธ์ของวงจรชีวิตที่ เป็นทุกข์ ๓) ในการพิจารณาเพื่อตัดสินว่า การกระทำเช่นไรเป็นการกระทำที่เป็นธรรมนั้นพุทธปรัชญา เถรวาทให้ใช้แนวคิดเรื่องทุกข์เข้ามาร่วมตัดสิน กล่าวคือถ้าการกระทำใดเป็นไปเพื่อการไม่ยึดมั่นถือมั่น และนำไปสู่การสิ้นภพ สิ้นชาติ ชรา มรณะ โสกะ บริเวชะ กล่าวอีกนัยหนึ่งคือทุกข์การกระทำนั้นถือว่าเป็น การกระทำที่เป็นธรรม การยืนยันเช่นนี้แสดงว่าพุทธปรัชญาเถรวาทไม่เห็นด้วยกับแนวคิดเรื่องความ ยุติธรรมของจอห์น รอลส์ ชุมชนนิยมประโยชน์นิยมเพราะเกณฑ์ที่จอห์น รอลส์นำมาใช้ไม่ได้ พิจารณาถึง ธรรมชาติของมนุษย์เกณฑ์ที่ชุมชนนิยมใช้จะทำให้เกิดความไม่แน่นอนในแง่ความเป็นธรรมเนื่องจากยึด แนวคิดของคนในชุมชนเป็นหลัก และเกณฑ์ที่ประโยชน์นิยมใช้จะทำให้ เกิดความไม่เป็นธรรมไม่เสมอ ภาคเนื่องจากเอาเสียงคนข้างมากเป็นหลักโดยไม่คำนึงถึงคนส่วนน้อย ส่วนเกณฑ์ตัดสินในพุทธปรัชญา เถรวาทเน้นการพิจารณาตั้งแต่หลักการ วิธีการ และเป้าหมาย การพิจารณาเช่นนี้ครอบคลุมของแนวคิด ได้ดีกว่าและสามารถประยุกต์ใช้ในการพิจารณาหลักเกณฑ์เรื่องความเป็นธรรมได้

กรกนก ศรีสุวรรณ และสุวิญ รักสัตย์⁵ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “แนวทางความรับผิดชอบต่อหน้าที่ ตามวิถีพระโพธิสัตว์ที่ปรากฏในมหานิบาตชาดก” ผลการพบว่า แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวกับความรับผิดชอบ ต่อหน้าที่เป็นแนวคิดจิตวิทยาสังคมและการสร้างเงื่อนไขทางสังคมของทาลคอตท์ พาร์สัน เน้นการทำ ประโยชน์แก่สังคม ทฤษฎีปริมาตรที่มีต่อความรับผิดชอบต่อสังคมของคาร์รอลล์ ทฤษฎีกระเจงของชา ลส์ ฮอร์ตัน คูลเลอร์ ช่วยให้เข้าใจตนเองและปฏิบัติ ตนให้เหมาะสมกับผู้อื่นได้ ทฤษฎีของเกมของจอร์จ เฮอร์เบอร์ต มีด ช่วยให้เข้าใจการรับผิดชอบต่อบทบาทหน้าที่ในสังคมในฐานะนักแสดงบทบาท รวมทั้ง แนวคิดตัดสินใจกระทำของ วิลเลียม ริดเดอร์ ทำให้เห็นภาพของความรับผิดชอบต่อหน้าที่ในฐานะคนใน สังคมเป็นอย่างดี ความรับผิดชอบต่อหน้าที่ของพระโพธิสัตว์ที่ปรากฏในมหานิบาตชาดกทั้ง ๑๐ ชาติ ได้แก่ พระเทมีย์ พระมหาชนก พระสุวรรณสาม พระเนมิราช พระมหอสถ พระภูริทัต พระจันทกุมาร พระนารทพรหม พระวิฐฐบัณชิต และพระเวสสันดร ทรงบำเพ็ญบารมี ได้แก่ เนกขัมมบารมี วิริยบารมี เมตตบารมี อธิษฐานบารมี ปัญญาบารมี ศีลบารมี ชันติบารมี อุเบกขาบารมี สัจจบารมี และทานบารมี ด้วยความรับผิดชอบต่อจงสร้างเชื่อมั่นในจิตใจและพัฒนาสติปัญญาสำเร็จตามปณิธานแห่งพระโพธิสัตว์ แนวทางเสริมสร้างความรับผิดชอบต่อหน้าที่ของพระโพธิสัตว์ที่ปรากฏในมหานิบาตชาดก ๗ ประการ คือ ความรับผิดชอบต่อบทบาทหน้าที่ของตนเอง ครอบครัว เพื่อนร่วมงาน ครู-อาจารย์ รัฐ พระพุทธศาสนา ผู้ต้องการความช่วยเหลือ สามารถทำได้ด้วยมีจิตสำนึกรับผิดชอบต่อจะทำให้การปฏิบัติหน้าที่ สร้างความมี

⁵ กรกนก ศรีสุวรรณ และสุวิญ รักสัตย์, “แนวทางความรับผิดชอบต่อหน้าที่ตามวิถีพระโพธิสัตว์ที่ปรากฏ ในมหานิบาตชาดก”, **วารสารวิจัยธรรมศึกษา** ศูนย์วิจัยธรรมศึกษา สำนักเรียนวัดอาวุธวิกสิตาราม, ปีที่ ๖ ฉบับที่ ๑ (มกราคม-มิถุนายน ๒๕๖๖) : ๒๔๗ - ๒๖๐.

ระเบียบวินัยในตนเอง รักษาและพัฒนามาตรฐานความรับผิดชอบอย่างมีคุณภาพ ทำงานด้วยความเข้าใจเชิงระบบ เคารพสิทธิของผู้อื่นทำเพื่อความเจริญรุ่งเรืองแห่งมนุษยชาติและสังคม สังเคราะห์เป็นองค์ความรู้ด้วยใจ บารมีเป็นเงื่อนไขการรับผิดชอบต่อหน้าที่ ทำประโยชน์ แฝงไปสู่สังคมไม่มีขอบเขตและมีความสุขทุกกิจกรรม

นอกจากนี้ยังมีนักวิชาการที่มีชื่อเสียงในระดับประเทศ คือหม่อมราชวงศ์คึกฤทธิ์ ปราโมช ได้วิเคราะห์ประเด็นเกี่ยวกับการบริจาทานของพระเวสสันดรในเวสสันดรชาดกว่า การกระทำของพระเวสสันดรด้วยการบริจาคข้างปัจเจกนาเคนทร์ บุตรธิดา และภรรยา เป็นการกระทำที่เห็นแก่ตัว ไม่เหมาะสม เป็นการทำให้ประโยชน์ส่วนตัวของพระเวสสันดรเอง เป็นการหาเสียง เป็นการเอาตัวรอดโดยไม่รับผิดชอบต่อผู้ถูกระงับและต่อส่วนรวม มุ่งแต่ความสำเร็จเป็นพระพุทเจ้าอย่างเดียว โดยไม่สนใจความลำบากทุกข์ยากของสมาชิกในครอบครัว หรือประชาชนในเมืองของตนเอง ดังข้อความที่ปรากฏว่า

...ถ้าจะดูพระเวสสันดร ด้วยมาตรฐานผิดถูกในปัจจุบันแล้ว จะเห็นว่าพระเวสสันดรใช้ไม่ได้ทีเดียว เพราะท่านชอบใช้ของหลวงบำเพ็ญบารมีหาเสียง...แม้แต่ข้างเผือกซึ่งมีอิทธิฤทธิ์ทำให้ฝนตก เป็นประโยชน์แก่ชาวนา ท่านก็เอาไปให้แก่พราหมณ์เมืองอื่นเสีย คนในเมืองนั้นจะอดตาย ท่านก็ไม่สนใจ เพราะท่านคิดจะเอาตัวรอดแต่คนเดียว...เมื่อไปถึงป่าแล้วท่านมีเหลือแต่ลูกกับเมีย ท่านก็ยังยกให้แก่พราหมณ์เสียอีก ไม่ถือว่าเป็นหน้าที่ของท่านที่จะอุปการะเลี้ยงดูบุตรภรรยา...ปัญหาจึงมีอยู่ว่าเหตุใด พระพุทธองค์จึงเทศนาชาดกนี้ ตอบได้ว่าเพราะมีพุทธประสงค์ จะชี้ให้เห็นว่าแม้พระศาสดาก็เคยคิดผิด ปฏิบัติผิดมาในอดีต ตามปกติพระพุทธองค์ทรงสั่งสอนเวไนยสัตว์ให้ปฏิบัติการพอสมควรในทุกอย่างชาดกเรื่องนี้ จึงนับเป็นเครื่องสอนให้เห็นโทษของการบริจาทานจนเลยเถิดไป...โทษที่พระเวสสันดรได้รับ ก็คือมิได้บรรลุอนุตรสัมโพธิญาณ อันเป็นยอดปรารถนาในชาตินั้น ทานที่บริจาคไปก็ไม่เป็นผล...⁶

จากความเห็นนี้ แสดงให้เห็นว่า ผู้วิเคราะห์หม่อมมิตติการบริจาทานของพระเวสสันดรเพียงด้านเดียว คือมิติประโยชน์เชิงปัจเจกบุคคล ว่าเป็นการกระทำด้วยเจตนาและวิธีการที่ไม่บริสุทธิ์ เพราะเป็นการกระทำที่เบียดเบียนผู้อื่น ไม่ว่าจะประชาชน บุตรธิดาและภรรยา ซึ่งความจริงแล้วหาเป็นเช่นนั้น เพราะมิติประโยชน์เชิงสังคม การกระทำของพระเวสสันดร มีหลักการและเหตุผลรองรับอยู่ คือเป็นกระทำด้วยมุ่งหวังที่สงเคราะห์บุคคลอื่นที่กำลังประสบปัญหาความเดือดร้อน ต้องการความช่วยเหลือ จึงมาร้องขอการบริจาคจากกภพระเวสสันดร สิ่งของที่ทรงบริจาคก็เป็นของพระองค์เองมิใช่เป็นของคนอื่น พระองค์จึงมีสิทธิ์ในการที่จะเสียสละให้ใครก็ได้ แม้อันนี้จะเป็นการกระทำที่เบียดเบียนคนอื่นในเบื้องต้น แต่พระองค์มองเห็นประโยชน์ที่จะตามมาในอนาคตจึงได้บริจาค เช่น ประโยชน์ที่จะเกิดแก่ชาวกาลิงคะ เพราะได้ข้างปัจเจกนาเคนทร์ไปไว้ บุตรธิดา คือพระกัณหาและพระขาลีได้พบกับพระเจ้าตาคือพระเจ้ากรุงสัณชัย พระนางมัทรี แม้พระองค์จะบริจาคให้แก่ท้าวสักกะผู้ปลอมตัวมาเป็นพราหมณ์เพื่อทูล

⁶ ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช, ปัญหาประจำวันชุด “รู้ไว้ชัวร์”, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์สยามรัฐ, ๒๕๓๑), หน้า ๘๙-๙๐.

ขอพระนาง แต่ท้าวสักกะก็ประทานคืนให้แก่พระองค์ตามเดิม และที่สำคัญพระองค์มุ่งหวังประโยชน์อันยิ่งใหญ่คือการตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้า เพื่อทำประโยชน์อันยิ่งใหญ่แก่มวลมนุษย์ สัตว์และเทวดาทั้งหลาย ให้หลุดพ้นจากการเวียนว่ายตายเกิดในสังสารวัฏ จึงเห็นได้ว่า พระเวสสันดรทรงใช้ทรัพย์ที่มีอยู่ให้เกิดประโยชน์สูงสุด แม้ดูเหมือนจะเป็นการแลกเปลี่ยนคล้ายกับพ่อค้าที่ต้องมีการลงทุนเพื่อให้ได้ผลกำไรที่มากกว่าก็ตาม

พระมหาสุบรรณ อ่างร่าง⁷ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “วรรณกรรมทางพระพุทธศาสนา เรื่องมหาเวสสันดรชาดก ของไทยและลาว : การศึกษาเปรียบเทียบความขัดแย้ง และการแก้ไขปัญหาตามหลักอริยสัจสี่” ผลการวิจัยพบว่า มหาเวสสันดรชาดกทั้งของไทยและลาว พบความขัดแย้งที่เหมือนกันทั้งหมด ๑๒ กัณฑ์ และไม่พบความขัดแย้งใด ๆ ๑ กัณฑ์ จำแนกได้เป็นความขัดแย้งระหว่างมนุษย์กับมนุษย์พบมากที่สุด ๖ กัณฑ์ รองลงมาคือความขัดแย้งที่เกิดภายในใจของตัวละคร ๓ กัณฑ์ ความขัดแย้งระหว่างมนุษย์กับอำนาจเหนือธรรมชาติ ๒ กัณฑ์ และความขัดแย้งระหว่างมนุษย์กับสังคม ๑ กัณฑ์ตามลำดับ ส่วนประเด็นที่ใช้ในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งดังกล่าว ปรากฏว่าตัวละครในมหาเวสสันดรชาดกทั้งของไทยและลาว มีวิธีการแก้ไขปัญหาคือ การแก้ไขปัญหาด้วยหลักสัมมาวาจา พบมากที่สุด ๕ กัณฑ์ รองลงมาเป็นการแก้ไขปัญหาด้วยหลักสัมมากรรม ๔ กัณฑ์ และการแก้ไขปัญหาด้วยหลักสัมมาสังกัปปะ การแก้ไขปัญหาด้วยหลักสัมมาวาชามะ และการแก้ไขปัญหาด้วยหลักสัมมาสมาธิ อย่างละ ๑ กัณฑ์

พระถวิล ถิรจิตโต โผน นามณี และพระมหาวิเศษ ปญญาวิโร⁸ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “ภาวะผู้นำทางปัญญาในการแก้ปัญหาความขัดแย้งทางสังคมของมโหสถบัณฑิตในมโหสถชาดก” ผลการวิจัยพบว่า ๑) ภาวะผู้นำทางปัญญาในพุทธปรัชญาเถรวาท โดยใช้หลักปัญญา ๓ ประการ ประกอบด้วย (๑) สุตมยปัญญา ปัญญาได้จากฟังข้อมูลเพื่อประกอบพิจารณา (๒) จินตามยปัญญา ปัญญาได้จากการคิดวิเคราะห์ตรรกะตรงความเป็นเหตุเป็นผล (๓) ภวานามยปัญญา ปัญญาที่ได้จากการเจริญสติพิจารณา ๒) การแก้ปัญหาความขัดแย้งทางสังคมในพุทธปรัชญาเถรวาท ปัญหาความขัดแย้งทางสังคมทางพระพุทธศาสนานั้นมีมูลเหตุมาจากปญญาจรรม ธรรมเป็นเครื่องเน้นซ้ำ มีตัณหา ทิฏฐิ มานะ เป็นสิ่งที่กระตุ้นให้เกิดความขัดแย้ง ส่วนการขัดแย้งในสังคมมี ๕ ประการ (๑) ความขัดแย้งด้านข้อมูล (๒) ความขัดแย้งด้านผลประโยชน์และความต้องการ (๓) ความขัดแย้งด้านความสัมพันธ์ (๔) ความขัดแย้งด้านโครงสร้าง (๕) ความขัดแย้งด้านคุณค่าหรือค่า ๓) ภาวะผู้นำทางปัญญาในการแก้ปัญหาความขัดแย้งทางสังคมของมโหสถบัณฑิตในมโหสถชาดก มโหสถบัณฑิตได้ใช้หลักปัญญา ๓ ประการ เพื่อแก้ปัญหาความ

⁷ พระมหาสุบรรณ อ่างร่าง, “วรรณกรรมทางพระพุทธศาสนา เรื่องมหาเวสสันดรชาดก ของไทยและลาว : การศึกษาเปรียบเทียบความขัดแย้ง และการแก้ไขปัญหาตามหลักอริยสัจสี่”, **วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง**, ปีที่ ๑๑ ฉบับที่ ๒ (กรกฎาคม – ธันวาคม ๒๕๖๕) : ๒๓ - ๓๓.

⁸ พระถวิล ถิรจิตโต โผน นามณี และพระมหาวิเศษ ปญญาวิโร, “ภาวะผู้นำทางปัญญาในการแก้ปัญหาความขัดแย้งทางสังคมของมโหสถบัณฑิตในมโหสถชาดก”, **วารสารพุทธศาสตร์ศึกษา**, ปีที่ ๑๓ ฉบับที่ ๒, (กรกฎาคม - ธันวาคม ๒๕๖๕) : ๑๕๖ - ๑๗๑.

ขัดแย้งทางสังคม ในการรับฟังในข้อมูลคติที่ถูกต้อง การคิดวิเคราะห์ในสิ่งที่สมเหตุสมผล และการพิจารณาตามหลักความเป็นจริง

สมใจ สืบเสาะ สิริวรรณพิชา ธนจิราวัฒน์ และนันณัฐฐ์ จิรภัทร์วรากุล⁹ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาหนังสือเสียงผ่านสื่อสังคมออนไลน์ เรื่องชนกชาดกในทศชาติชาดก ตอนบำเพ็ญเพียรวิริยะบารมีเพื่อส่งเสริมความตระหนักรู้คุณธรรมด้านความอดทน” ผลการวิจัยพบว่า ๑) หนังสือเสียงผ่านสื่อสังคมออนไลน์ เรื่องชนกชาดก ในทศชาติชาดก เพื่อส่งเสริมคุณธรรมด้านความอดทน ภาพรวมมีคุณภาพอยู่ในระดับเหมาะสมมากที่สุด ๒) การเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ย ความตระหนักรู้คุณธรรมด้านความอดทนหลังการรับฟังหนังสือเสียงผ่านสื่อสังคมออนไลน์ เรื่องชนกชาดก ในทศชาติชาดก ทำให้ผู้รับฟังมีความตระหนักรู้คุณธรรมด้านความอดทนสูงกว่าก่อนรับฟัง อย่างมีระดับนัยสำคัญ ทางสถิติที่ระดับ .๐๕ ๓) ความพึงพอใจต่อการรับฟัง หนังสือเสียงผ่านสื่อสังคมออนไลน์ เรื่องชนกชาดก ในทศชาติชาดก เพื่อส่งเสริมคุณธรรมด้านความอดทน ภาพรวมผู้รับฟังมีความพึงพอใจในระดับมาก

วิสิษฐ์ คิตคำส่วน¹⁰ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “แนวคิดมนุษยนิยมในวรรณกรรมเรื่องปฐมกัปป์สังขยยะพื้นโลกชาดก” ผลการศึกษาพบว่า มนุษย์มีกำเนิดมาจากการผสมกันของธาตุ ๔ คือ ดิน น้ำ ลม ไฟ จิต วิญญาณเป็นธาตุแท้ของมนุษย์และสารัตถะของมนุษย์ ธรรมชาติของมนุษย์ประกอบด้วยกายกับจิต และมโนธาตุ คือจิตสำนึกในบุญและบาป จากโครงสร้างนี้ทำให้มนุษย์มีศักยภาพในการพัฒนาตนเองให้บรรลุถึงเป้าหมายของชีวิตทั้งระดับโลกียสุขและโลกุตตรสุข การที่มนุษย์จะเข้าถึงเป้าหมายของชีวิตนี้ต้องสะสมบารมี ๓ อย่าง คือการให้ทาน การรักษาศีล และการเจริญภาวนา บารมีเหล่านี้จะติดตามมนุษย์ไปในทุกภพทุกชาติที่อุบัติขึ้นมาจนกว่าจะบรรลุถึงพระนิพพานในที่สุด

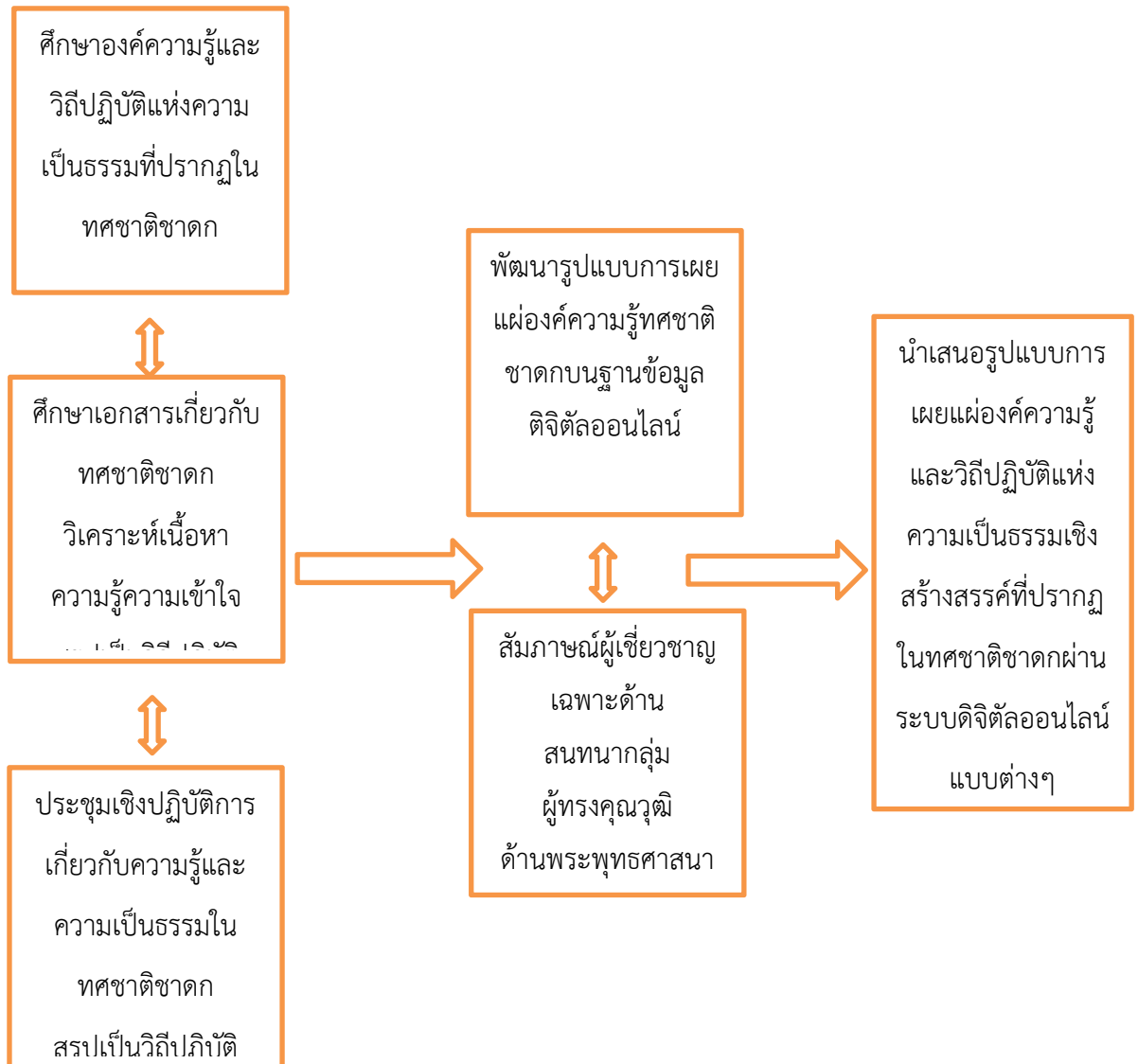
สรุปว่า ในทศชาติชาดก นอกจากแนวคิดแห่งความเป็นธรรมแล้ว ยังมีแนวคิดหลายอย่างที่ปรากฏอยู่ในทศชาติชาดกที่นักวิชาการ นักวิจัย หรือนิสิตระดับบัณฑิตศึกษาได้ศึกษาวิจัย เช่น เรื่องความรับผิดชอบต่อหน้าที่ เรื่องความขัดแย้ง เรื่องการพัฒนาสังคม เรื่องต้นกำเนิดของมนุษย์ เป็นต้น ซึ่งองค์ความรู้ที่ได้รับจากการศึกษาวิจัยในทศชาติชาดกนี้ สามารถใช้เป็นแนวทางเพื่ออธิบายปรากฏทางสังคม เรื่องใดเรื่องหนึ่งหรือสามารถประยุกต์ใช้ เพื่อเป็นแนวทางในการสร้างองค์ความรู้และวิถีปฏิบัติแห่งความเป็นธรรม และการเผยแผ่พระพุทธศาสนาได้

⁹ สมใจ สืบเสาะ สิริวรรณพิชา ธนจิราวัฒน์ และนันณัฐฐ์ จิรภัทร์วรากุล, “การพัฒนาหนังสือเสียงผ่านสื่อสังคมออนไลน์ เรื่องชนกชาดกในทศชาติชาดก ตอนบำเพ็ญเพียรวิริยะบารมีเพื่อส่งเสริมความตระหนักรู้คุณธรรมด้านความอดทน”, วารสาร มจร พุทธปัญญาปริทรรศน์, ปีที่ ๗ ฉบับที่ ๒ (เมษายน – มิถุนายน ๒๕๖๕) : ๑๘๒ - ๑๙๕.

¹⁰ วิสิษฐ์ คิตคำส่วน, “แนวคิดมนุษยนิยมในวรรณกรรมเรื่องปฐมกัปป์สังขยยะพื้นโลกชาดก”, วารสาร มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์, ปีที่ ๘ ฉบับที่ ๑ (มกราคม - มิถุนายน ๒๕๖๐) : ๒๓๑ - ๒๕๔.

๓.๓ กรอบแนวคิดในการวิจัย (เขียนเกริ่นนำ ระบุที่มาของตัวแปรที่นำมาศึกษาให้ชัดเจนว่า เป็นแนวคิด ทฤษฎี ของใคร ประกอบด้วยตัวแปรที่ศึกษาอะไรบ้าง พร้อมทั้งระบุที่มาให้ชัดเจน)

จากการทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องมาข้างต้น สามารถกำหนดเป็นกรอบแนวคิด การวิจัย ตามภาพประกอบ ดังนี้

แผนภูมิที่ ๓.๓ : กรอบแนวคิดการวิจัย

๔. วิธีดำเนินการวิจัย

วัตถุประสงค์	รูปแบบการวิจัย	กลุ่มเป้าหมาย	เครื่องมือที่ใช้	เก็บรวบรวม	วิเคราะห์ข้อมูล	ผลผลิตที่จะส่งมอบ
ว.๑ เพื่อศึกษาองค์ความรู้และวิถีปฏิบัติแห่งความเป็นธรรมที่ปรากฏในทศชาติชาดก	ศึกษาข้อมูลจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับทศชาติชาดกทั้ง ๑๐ เรื่อง	หนังสือ รายงานการวิจัย วิทยานิพนธ์ ดุขฎินิพนธ์ บทความวิจัย บทความวิชาการ	ข้อมูลเชิงเอกสาร	วิเคราะห์เชิงเอกสาร	รายงานความก้าวหน้าครั้งที่ ๒ รายงานการวิจัย ร่างสมบูรณ์
ว. ๒ เพื่อพัฒนารูปแบบการเผยแผ่องค์ความรู้และวิถีปฏิบัติแห่งความเป็นธรรมที่ปรากฏเรื่องทศชาติชาดกผ่านระบบดิจิทัลออนไลน์	พัฒนารูปแบบการเผยแผ่ด้วยการเลือกชาดก ๑ เรื่องที่สําคัญเพื่อจํัดนําเสนอผ่านระบบดิจิทัลออนไลน์	นักวิชาการ ผู้ทรงคุณวุฒิ นักเรียน นักศึกษา และบุคคลทั่วไปที่สามารถใช้เทคโนโลยีสารสนเทศสมัยใหม่ได้	แนวคำถาม ระบบการสัมภาษณ์การ ประชุมแบบออนไลน์ เว็บไซต์ ข้อมูลออนไลน์	ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกและข้อมูลจากระบบออนไลน์	วิเคราะห์เชิงทดสอบ ทดลอง รูปแบบที่พัฒนาขึ้นผ่านระบบดิจิทัลออนไลน์	รูปแบบการเผยแผ่ผ่านระบบออนไลน์
ว. ๓ เพื่อนำเสนอนวัตกรรมการเผยแผ่ทศชาติชาดกเชิงสร้างสรรค์บนฐานข้อมูลดิจิทัลออนไลน์	นำเสนอ นวัตกรรมผ่านระบบดิจิทัลออนไลน์	นักวิชาการ ผู้ทรงคุณวุฒิ นักเรียน นักศึกษา และบุคคลทั่วไปที่สามารถใช้เทคโนโลยีสารสนเทศสมัยใหม่ได้	เว็บไซต์ ข้อมูลออนไลน์ ระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ	สำรวจความคิดเห็นในการ รับชมข้อมูลออนไลน์	วิเคราะห์สังเคราะห์ รูปแบบการเผยแผ่ให้ดียิ่งขึ้น	รายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์ และนวัตกรรมการเผยแผ่ทศชาติชาดกผ่านระบบดิจิทัลออนไลน์

ผลการดำเนินการในรอบ ๖ เดือน (ให้ระบุว่า ได้ดำเนินการขั้นตอนใดไปแล้วบ้างโดยละเอียด พร้อมหลักฐาน เช่น รูปภาพ หรือ หนังสือรับรอง)

.....ผลการดำเนินการวิจัยในรอบ ๖ เดือน ได้ดำเนินการ ดังนี้

๑. ได้รายงานความก้าวหน้าครั้งที่ ๑ (รอบ ๓ เดือน) แล้ว เมื่อวันที่ ๓ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๖๗
๒. ได้ส่งรายงานความก้าวหน้าครั้งที่ ๑ (ฉบับแก้ไข) แล้ว
๓. ได้ตั้งเบิกและได้รับอนุมัติเงินสนับสนุนการวิจัยงวดที่ ๑ แล้ว
๔. ได้ทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องครบถ้วนสมบูรณ์
๕. ได้สัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิตามที่กำหนดไว้
๖. ได้รวบรวมเรียบเรียงข้อมูลให้เป็นระบบ
๗. ได้วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้มาตามวัตถุประสงค์ของการศึกษา

๘. ได้จัดทำรายงานการวิจัยความก้าวหน้า (๔ บท) แล้ว เพื่อประกอบการส่งรายงานความก้าวหน้าครั้งที่ 2 (ภายในวันที่ ๒๕ เมษายน พ.ศ. ๒๕๖๗)
๙. ได้วางแผนการจัดทำนวัตกรรมสำหรับการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ผ่านระบบดิจิทัลออนไลน์

ปัญหาอุปสรรค

.....ไม่มี.....

๕. รายงานผลการดำเนินการกิจกรรมการวิจัย

กิจกรรมวิจัย	ผลการดำเนินการ		แผนงานในระบบ NRIIS		
	รายละเอียดกิจกรรม	เดือนที่ ทำจริง	ตามแผน	ไม่ตาม แผน	เหตุผล
ที่ ๑ จัดทำโครงการวิจัย	จัดทำโครงการวิจัย ประกอบการทำสัญญาวิจัย วางแผนการวิจัย ออกแบบงานวิจัย	ต.ค. ๖๖	√		
ที่ ๒ ทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	ทบทวนเอกสารที่เกี่ยวข้อง ทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	พ.ย. ๖๖	√		
ที่ ๓ รายงานความก้าวหน้า ครั้งที่ ๑	พบผู้ทรงคุณวุฒิ ในการ รายงานความก้าวหน้าครั้งที่ 1	ธ.ค. ๖๖	√		
ที่ ๔ ปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำ ของผู้ทรงคุณวุฒิ	ดำเนินการปรับปรุงแก้ไข เพิ่มเติมในส่วนของ วัตถุประสงค์การวิจัย และ กรอบแนวคิดการวิจัย	ม.ค. ๖๗	√		
ที่ ๕ รวบรวมและเรียบเรียงข้อมูล	รวบรวมเรียบเรียงการวิจัยใน ตั้งแต่บทที่ ๑ - ๔ ใหม่	ก.พ. ๖๗	√		
ที่ ๖ วิเคราะห์ข้อมูล / วางแผนการ พัฒนารูปแบบการเผยแพร่ผ่านระบบ ออนไลน์	วิเคราะห์ข้อมูลตาม วัตถุประสงค์ของการวิจัย วางแผนการออกแบบการเผยแพร่ องค์ความรู้จากงานวิจัย ร่วมกับผู้ร่วมวิจัยและทีมงาน	มี.ค. ๖๗	√		
ที่ ๗ สัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ	สัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิตามที่	เม.ย.	√		

กิจกรรมวิจัย	ผลการดำเนินการ		แผนงานในระบบ NRIIS		
		กำหนดไว้ จำนวน ๓ รูป/คน	๖๗		

ปัญหาอุปสรรค

.....เวลาของนักวิจัยกับผู้ทรงคุณวุฒิไม่ตรงกัน.....

๖. ผลผลิต (output) ที่จะส่งมอบ

ประเภทผลผลิต	รายละเอียดผลผลิต	จำนวน	เดือนที่ส่งมอบ
๑. กำลังคน หรือ หน่วยงาน ที่ได้รับการพัฒนาทักษะ			
๒. ต้นฉบับบทความวิจัย (Manuscript)	บทความวิจัยที่เผยแพร่ในวารสารระดับชาติ	๑	กันยายน ๒๕๖๗
๓. หนังสือ	อีบุ๊กและหนังสือเล่มเล็ก สรุปสาระสำคัญจากงานวิจัย	๑	กันยายน ๒๕๖๗
๔. ต้นแบบผลิตภัณฑ์ หรือ เทคโนโลยี/ กระบวนการใหม่ หรือ นวัตกรรมทางสังคม	ยูทูป เล่าเรื่องความเป็นธรรมที่ปรากฏในทศชาติชาดก (สุวรรณสามชาดก)	๑	กันยายน ๒๕๖๗
๕. เครือข่าย			

ปัญหาอุปสรรค

.....ไม่มี.....

๗. งบประมาณที่ได้ใช้จ่ายไปแล้วนับตั้งแต่เริ่มโครงการ

หมวดงบประมาณ	รายการค่าใช้จ่ายจริง	จำนวนเงิน	วันที่เบิกจ่าย
๗.๑ งบบุคลากร	๑) ค่าจ้างที่ปรึกษา ๒ คน	๔,๐๐๐.๐๐	๑๔ มี.ค. ๖๗
๗.๒ งบค่าใช้จ่าย	๑) ค่าตอบแทนผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ๕ คน	๕,๐๐๐.๐๐	๑๔ มี.ค. ๖๗

หมวดงบประมาณ	รายการค่าใช้จ่ายจริง	จำนวนเงิน	วันที่เบิกจ่าย
	๒) ค่าตอบแทนผู้เชี่ยวชาญ ๓ คน	๓,๐๐๐.๐๐	๑๕ มี.ค. ๖๗
	๓) ค่าพาหนะของนักวิจัย ๓ คน	๖,๐๐๐.๐๐	๑๖ มี.ค. ๖๗
	๔) ค่าขอใบรับรองจริยธรรมการวิจัย ๑ ฉบับ	๓,๐๐๐.๐๐	๑๖ มี.ค. ๖๗
	๕) ค่าอาหารกลางวันนักวิจัย จำนวน ๓ คน	๖,๐๐๐.๐๐	๑๗ มี.ค. ๖๗
	๖) ค่าอาหารว่างของคณะผู้วิจัย ๓ คน	๑,๘๐๐.๐๐	๓๐ มี.ค. ๖๗
	๗) ค่าติดต่อประสานงาน	๔,๐๐๐.๐๐	๑ เม.ย. ๖๗
	๘) ค่าที่พักนักวิจัย	๗,๐๐๐.๐๐	๒ เม.ย. ๖๗
	๙) ค่าเอกสารประกอบการประชุม	๒,๔๐๐.๐๐	๓ เม.ย. ๖๗
๗.๓ งบค่าวัสดุ	๑) ค่ากระดาษ ๑๕ รีม	๒,๑๐๐.๐๐	๔ เม.ย. ๖๗
	๒) ค่าหมึกเครื่องปริ้นเตอร์ ๔ ตลับ	๒,๐๐๐.๐๐	๕ เม.ย. ๖๗
	๓) ค่าปากกา คลิปหนีบ แฟ้มข้อมูล	๑,๒๐๐.๐๐	๗ เม.ย. ๖๗
รวมทั้งสิ้น		๔๗,๕๐๐.๐๐	๒๐ เม.ย. ๖๗

ปัญหาอุปสรรค

.....เวลาของผู้ทรงคุณวุฒิมีความคลาดเคลื่อน.....

๘. แผนการบริหารความเสี่ยง (การวิเคราะห์ถึงปัญหาต่าง ๆ ที่จะเป็นความเสี่ยง หรือ มีผลกระทบต่อ การดำเนินงาน/ความสำเร็จ หรือ ผลผลิตที่จะเกิดขึ้น พร้อมแนวทางแก้ไขหรือควบคุม)

ประเด็นความเสี่ยง	กิจกรรมตามแนวทางการจัดการความเสี่ยง	เป้าหมาย/ผลสำเร็จของการดำเนินการกิจกรรมตามแนวทางการจัดการความเสี่ยง
กระบวนการผลิตสื่อออนไลน์มีกระบวนการผลิตที่ซับซ้อน ต้องใช้ทีมงานที่มีความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน ต้องใช้เวลาและทุนในการผลิต	ให้ผู้เชี่ยวชาญผลิตสื่อออนไลน์ในทศชาติชาดก ๑ เรื่อง เพื่อเผยแพร่ผ่านระบบดิจิทัลออนไลน์	ผลิตประกอบในทศชาติชาดก ๑ เรื่อง อยู่ในระยะการดำเนินการเพื่อให้สำเร็จตามเป้าหมายที่กำหนดไว้

(ลงชื่อ

)

(พระมหายุทธนา นรเชฏฐ์, รศ.ดร.)

หัวหน้าโครงการ

๒๐/เมษายน/๒๕๖๗

ความเห็นคณะกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

- มีความก้าวหน้า เห็นสมควรอนุมัติให้ดำเนินการต่อและเบิกเงินงวดที่ ๒ ได้
- มีความก้าวหน้า เห็นสมควรปรับปรุงแก้ไข
- ไม่มีความก้าวหน้า

(ลงชื่อ.....)

(.....)

ประธานคณะกรรมการ

...../...../๒๕๖๗

(ลงชื่อ.....)

(.....)

กรรมการ

...../...../๒๕๖๗